

Zniszczenie w znacznych rozmiarach oraz istotna szkoda o znamionach przestępstw przyrodniczych

Łukasz Lis

Polańczyk, 21 listopada 2019 r.

Szkolenie dla prokuratorów w ramach projektu LIFE15 GIE/PL/000758
Masz prawo do skutecznej ochrony przyrody

Wstęp

Wiadomości / Archiwum / Bezkarci truciiele

Bezkarci truciiele

Marcin Kwintkiewicz, Marcin Masłowski, Łódź 29.11.2005 00:00

Inspektorzy środowiska w całej Polsce notorycznie przegrywają sprawy, które wytaczają truciicielom przyrody. **Powodem jest nieprecyzyjny artykuł z kodeksu karnego. - Na jego podstawie jeszcze nikogo nie skazano. Nasza praca idzie na marne - skarżą się inspektorzy**

Chodzi o art. 182 kodeksu karnego. Zgodnie z nim truciiele środowiska naturalnego mogą trafić za kratki nawet na pięć lat, o ile udowodni im się "zniszczenia w świecie roślinnym lub zwierzęcym w znacznych rozmiarach".

- To jedyny przepis, na podstawie którego możemy ścigać ekologicznych przestępców - tłumaczy Beata Szmigielska z Wojewódzkiego Inspektoratu Ochrony Środowiska w Łodzi. - Niestety, **prokuratury i sądy nagminnie umarzają sprawy, twierdząc, że nie ma definicji "zniszczenia w znacznych rozmiarach".** Takich spraw przegraliśmy mnóstwo. Nasza praca, kosztowne ekspertyzy, biegli - wszystko kończy się niczym.

Art. 181 Kodeksu karnego

§ 1. Kto powoduje **zniszczenie w świecie roślinnym lub zwierzęcym w znacznych rozmiarach**,
podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5.

§ 2. Kto, wbrew przepisom obowiązującym na terenie objętym ochroną, niszczy albo uszkadza rośliny lub zwierzęta powodując istotną szkodę,
podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2.

§ 3. Karze określonej w § 2 podlega także ten, kto niezależnie od miejsca czynu niszczy albo uszkadza rośliny lub zwierzęta pozostające pod ochroną gatunkową powodując istotną szkodę.

§ 4. Jeżeli sprawca czynu określonego w § 1 działa nieumyślnie,
podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2.

§ 5. Jeżeli sprawca czynu określonego w § 2 lub 3 działa nieumyślnie,
podlega grzywnie albo karze ograniczenia wolności.

Art. 187 Kodeksu karnego

§ 1. Kto niszczy, poważnie uszkadza lub istotnie zmniejsza wartość przyrodniczą prawnie chronionego terenu lub obiektu, powodując **istotną szkodę**, podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2.

§ 2. Jeżeli sprawca działa **nieumyślnie**, podlega grzywnie albo karze ograniczenia wolności.

Problem?

Brak precyzyjnie zdefiniowanej, minimalnej listy kryteriów, przy spełnieniu których czyn będzie **musiał** zostać uznany za przynoszący szkodę.

Przykład rozwiązania

„Wydaje się, iż należałoby uznać, że z istotną szkodą mamy np. do czynienia zawsze, gdy:

- zostały zniszczone lub zabite **osobniki z gatunków** znajdujących się **na polskich czerwonych listach roślin i zwierząt zagrożonych wyginięciem**,
- jeśli zwierzę zostało zabite **ze szczególnym okrucieństwem**,
- jeśli czyn spowodował **trwałe** (np. trwające ponad 3 lata) **zmniejszenie walorów przyrodniczych** chronionego obiektu,
- jeśli pełnoletni dokonali przestępstwa w obecności lub przy współudziale małoletnich,
- jeśli czyn został popełniony **z chęci zysku**,
- jeśli w wyniku przestępstwa **oprócz przyrody ucierpiały efekty społecznej pracy włożonej w jej zabezpieczenie**”.

Andrzej Kepel

Istotna szkoda przyrodnicza

Salamandra 2/1998 (9)

Ale...

- Charakter przestępstw przeciwko środowisku sprawia, że **precyzowanie w przepisach parametrów liczbowych dla określenia szkody znacznej lub istotnej** (w art. 181 § 2 lub 3 K.k.) **nie jest możliwe**.
- **Ustanowienie** jakiejkolwiek **sztywnej granicy** „znacznej szkody” spowodowałoby, że **nie stanowiłyby przestępstw zachowania** o dużym stopniu społecznej szkodliwości, tylko z tego powodu, że **rozmiar szkody** w świecie roślinnym lub zwierzęcym **minimalnie nie sięga wyznaczonej granicy**.
- Z kolei **wyznaczenie zbyt niskich kryteriów** dla wytyczenia znacznej szkody skutkowałoby koniecznością **uznania za przestępstwa zachowania** niekiedy **nawet o znikomym stopniu społecznej szkodliwości** z punktu widzenia zagrożenia dobra chronionego, jakim w tym wypadku jest środowisko naturalne.

Kiedy „istotna” szkoda?

- Istotna szkoda to szkoda przyrodnicza **a nie materialna**, ilościowo mniejsza niż szkoda w znacznych rozmiarach, która nie musi się wiązać z niekorzystnymi zmianami o tak wysokim stopniu natężenia, choć w dalszym ciągu ich niekorzystny wpływ na ekosystem winien być wyraźny. **Ocena istotności** powinna uwzględniać **nie wartość materialną a przyrodniczą** roślin, rzadkość ich występowania, czy wyjątkowość.

„Istotne” czy „znaczne”?

- Zniszczenie w świecie roślinnym w znacznych rozmiarach oraz istotna szkoda nie są utożsamiane ze szkodą w znacznych rozmiarach w rozumieniu art. 115 § 7 kk. Stanowiąca znamię przestępstw z rozdziału XXII Kodeksu karnego **szkoda powstała w świecie roślinnym nie jest wymierna i nie da się wyrazić kwotą pieniężną**.
- Do znamion przestępstwa określonego w art. 181 § 1 kk należy skutek w postaci **zniszczeń o znacznych rozmiarach**. Należy przez to rozumieć **spowodowanie nieodwracalnych strat**, które dotknęły wielkich obszarów roślinności albo dużej liczby zwierząt. Zgodnie z orzecznictwem Sądu Najwyższego **nie tyle decyduje o tym wielkość pieniężna strat, ile ich rozmiary** (por. wyrok SN z dnia 24 czerwca 1993 r., III KRN 98/93, OSNKW 1993, nr 9-10, poz. 64).

Problem?

Odpowiedź podsekretarza stanu w Ministerstwie Sprawiedliwości – Krzysztofa Józefowicza – z upoważnienia ministra – na interpelację nr 390, z dnia 19 stycznia 2006 r., **w sprawie nieprecyzyjności art. 182 ustawy Kodeks karny skutkującej niepociąganiem do odpowiedzialności sprawców zanieczyszczenia środowiska**

Odpowiedź podsekretarza stanu...

- Wprawdzie pojęcie „szkody w znacznych rozmiarach” nie jest zdefiniowane w Kodeksie karnym, jednak **w świetle opracowań w literaturze prawniczej oraz w orzecznictwie nie powinno ono nastręczać trudności interpretacyjnych.**
- Kierując się **powszechnie akceptowanymi metodami wykładni prawa**, przyjąć trzeba, że **dla określenia rozmiaru szkody** znaczenie ma przede wszystkim **rozległość przestrzenna szkody, a nie jej wartość kwotowa.**

Kiedy „znaczne” rozmiary?

- W orzecznictwie przyjęto, że **zniszczenie** polega na takim **uszkodzeniu**, przy którym **przywrócenie stanu poprzedniego nie jest w ogóle możliwe** (wyrok SN z 24 czerwca 1993 r., III KRN 98/93).
- Określenie „znaczne rozmiary” jest **typowym znamieniem ocennym**, nieprecyzowanym przez kodeks karny (wyrok SN z 27.07.1984 r., IV KR 176/84)

Kiedy „znaczące” rozmiary?

- „zniszczenie w znacznych rozmiarach” jako „zniszczenie znacznej liczby roślin czy zwierząt, na większym obszarze”

Wojciechowski J. 1997. Kodeks karny. Komentarz. Orzecznictwo. Wyd. „LIBRATA”. Warszawa.

- czy „zabicie większej liczby zwierząt”

Góral R. 2000. Kodeks karny. Praktyczny komentarz z przepisami wprowadzającymi oraz indeksem rzeczowym. Wydanie uaktualnione. Wyd. Zrzeszenia Prawników Polskich. Warszawa.

Gdzie po pomoc?

- Biegły
- „Przebiegły” przegląd dostępnych informacji

Istotność szkody

– przykład wilka

- Przy ocenie "istotności szkody" dla lokalnej populacji wilków należy wziąć pod uwagę zarówno **cechy zabitego osobnika, a szczególnie jego status socjalny i status rozrodczy w grupie rodzinnej**, ale także miejsce zabicia konkretnego wilka.
- Każdy zabity wilk to strata dla lokalnej populacji. Jednak **zabicie** osobnika z pary rodzicielskiej (tzw. pary alfa), a zwłaszcza **rozmnażającej się samicy, ma znacznie większy wpływ na funkcjonowanie watahy, niż zabicie osobnika młodocianego**, który nie uczestniczy w rozrodzie.
- (...) z punktu widzenia ochrony gatunku, **inny status mają wilki zamieszkujące Polskę Zachodnią, a inną wilki żyjące w ostojach tego gatunku w Karpatach i Polsce Wschodniej**. Zgodnie z „Wytocznymi dla planów zarządzania populacjami dużych drapieżników” (...), populacja wilka w zachodniej Polsce wraz z populacją we wschodnich Niemczech ma status krytycznie zagrożonej (*Critically Endangered* CE) wg kryteriów Światowej Unii Ochrony Przyrody (IUCN). Oznacza to, że **wilki w zachodniej Polsce stanowią obiekt szczególnej troski** ze strony Komisji Europejskiej.
- Istotne jest również wskazanie, **czy wilka zabito w parku narodowym lub specjalnym obszarze ochrony siedlisk Natura 2000, którego "przedmiotem ochrony" są wilki**. Zabicie wilka z takiego obszaru jest z całą pewnością szkodą istotną.

Gdzie szukać informacji?

- Ustawa z dnia 13 kwietnia 2007 r.
o zapobieganiu szkodom w środowisku i ich naprawie („ustawa szkodowa”)
- Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 1 września 2016 r. **w sprawie kryteriów oceny wystąpienia szkody w środowisku**

Ważniejsze definicje

Naprawa elementów przyrodniczych, która obejmuje również naturalną regenerację:

- a) **w odniesieniu do gatunków chronionych lub chronionych siedlisk przyrodniczych** - **przywrócenie** środowiska, elementów przyrodniczych lub ich funkcji **do stanu początkowego** oraz usunięcie zagrożenia dla zdrowia ludzi,
- b) **w odniesieniu do wód** - **przywrócenie** środowiska, elementów przyrodniczych lub ich funkcji **do stanu początkowego** oraz usunięcie zagrożenia dla zdrowia ludzi,
- c) **w odniesieniu do powierzchni ziemi** - usunięcie zagrożenia dla zdrowia ludzi i stanu środowiska;

art. 6 ust 8 ustawy szkodowej

Ważniejsze definicje

Naturalna regeneracja, w odniesieniu do:

- **gatunków chronionych** - **proces odtwarzania się populacji** gatunku na danym terenie do stanu początkowego lub do osiągnięcia właściwego stanu ochrony gatunku,
- **chronionych siedlisk przyrodniczych** - **proces odtwarzania się siedliska przyrodniczego** na danym terenie do stanu początkowego lub do osiągnięcia właściwego stanu ochrony siedliska przyrodniczego

przebiegający samoistnie, bez ingerencji człowieka, ale którego przebieg może być przez człowieka wspomagany,

art. 6 pkt 8a ustawy szkodowej

Ważniejsze definicje

szkoda w środowisku to negatywna, **mierzalna zmiana stanu** lub funkcji elementów przyrodniczych, **oceniona w stosunku do stanu początkowego**, która została spowodowana bezpośrednio lub pośrednio przez działalność prowadzoną przez podmiot korzystający ze środowiska, np. w gatunkach chronionych lub chronionych siedliskach przyrodniczych, mającą znaczący **negatywny wpływ na osiągnięcie lub utrzymanie właściwego stanu ochrony** tych gatunków lub siedlisk przyrodniczych, z tym że szkoda w gatunkach chronionych lub chronionych siedliskach przyrodniczych nie obejmuje uprzednio zidentyfikowanego negatywnego wpływu, wynikającego z działania podmiotu korzystającego ze środowiska (...)

art. 6 pkt 11 ustawy szkodowej

Ważniejsze definicje

Kryterium oceny wystąpienia szkody w środowisku w gatunku chronionym jest zmiana lub zmiany powodujące jeden lub więcej z następujących mierzalnych skutków mających znaczący negatywny wpływ na osiągnięcie lub utrzymanie właściwego stanu ochrony tych gatunków:

- 1) **zniszczenie siedliska** gatunku chronionego w całości lub w części;
- 2) **pogorszenie stanu lub funkcji** populacji gatunku chronionego, polegające w szczególności na:
 - a) **zmniejszenie liczebności** populacji gatunku chronionego, zmniejszenie jej zagęszczenia lub zmniejszeniu zajmowanej przez nią powierzchni lub
 - b) **pogorszenie możliwości rozmnażania** się populacji gatunku chronionego, jej rozprzestrzeniania się lub pogorszenie innych funkcji życiowych, lub
 - c) **zwiększenie śmiertelności**, lub
 - d) **ograniczenie możliwości kontaktu** populacji gatunku chronionego z populacjami sąsiednimi.

§ 2 ust. 1 rozp. MŚ

Ważniejsze definicje

Kryterium oceny wystąpienia szkody w środowisku w chronionym siedlisku przyrodniczym jest zmiana lub zmiany powodujące jeden lub więcej z następujących mierzalnych skutków mających znaczący negatywny wpływ na osiągnięcie lub utrzymanie właściwego stanu ochrony tych siedlisk:

- 1) **zniszczenie chronionego siedliska** przyrodniczego w całości lub w części;
- 2) **pogorszenie stanu lub funkcji** chronionego siedliska przyrodniczego, polegające w szczególności na:
 - a) utracie części związanej z nim **różnorodności biologicznej** lub
 - b) utracie lub pogorszeniu **specyficznych cech** jego struktury, lub
 - c) pogorszeniu lub utracie realizacji jego **funkcji ekosystemowych**;
- 3) **pogorszenie stanu ochrony gatunków typowych** dla chronionego siedliska przyrodniczego.

Wartość przyrodnicza

Wartość przyrodniczą obiektu lub terenu określają te jego cechy, z powodu których zostały one objęte prawną ochroną na podstawie przepisów ustawy o ochronie przyrody

Na koniec

Wydaje się, że przepisy prawa karnego w sposób kompleksowy regulują ochronę szeroko rozumianego środowiska przyrodniczego. Powszechnie podkreśla się, że **problemy związane z ochroną środowiska nie wynikają z nieadekwatnej czy niepełnej regulacji prawnej, ale z braku skutecznej egzekucji** tych przepisów oraz lekceważącego podejścia obywateli do problemu ochrony środowiska przyrodniczego.

Izabela Pruszyńska - prawnik Prawowity.pl

Spełniamy wymagania EMAS – zarządzamy urzędem efektywnie, oszczędnie i prośrodowiskowo

KONIEC

REGIONALNA
DYREKCJA
OCHRONY
ŚRODOWISKA
W RZESZOWIE

Spełniamy wymagania EMAS – zarządzamy urzędem efektywnie, oszczędnie i prośrodowiskowo

